

Kitaabka Daanyeel - Boqol iyo Lixdan iyo Lixaad

Furfuridda Waxsii-sheegidda: Kacaankii Faransiiska, Ruushka Putin, iyo Khilaafka Yukreyn

Jeff Pippenger
2024-03-29

Markaan bilaabayno in aynu ka fiirsanno tusaalaysiga wakhtiga dhammaadka ee 1989, iyada oo loo marayo taariikhda nebinnimada ee aayadda tobnad, waxaa lagama maarmaan ah in dib loogu noqdo taariikhda jiilka saddexaad ee labada gees ee bahalka dhulka. Sannadkii 1913, geeskii bahalka dhulka ee Jamhuurnimada wuxuu bilaabay jiilkiisii tanaasulka la galay nidaamka bangiyada caalamiga ah, sannadkii 1919-na, geeskii Protestantnimada runta ah wuxuu bilaabay jiilkiisii tanaasulka la galay fiqiyayaashii Protestantnimada riddoobay iyo sidoo kale Ururka Caafimaadka Maraykanka, markii uu dunida u gacan geliyey aqoonsiga nidaamkiisii waxbarasho. Labadii geesba waxay dunida la bilaabeen xidhiidh tanaasul leh oo beddeli doona jihada farriimahooda u gaarka ah laga bilaabo bartaas wixii ka dambeeya.

Taariikhdaas gudaheeda, barta bilowga ee boqorka woqooyi iyo boqorka koonfureed ee maalmaha ugu dambeeya ayaa iyaduna gaadhay meel isbeddel ah. Mucjisadii Faadumo waxay dhacday Oktoobar 13, 1917, magaalada Faadumo, Portugal. Waxay ahayd gunaanadkii taxane muuqashooyin Maryan ah oo ay goob-joog ka ahaayeen saddex carruur adhiirro ah oo da' yar: Lucia dos Santos iyo ilma-adeeradeed Francisco iyo Jacinta Marto. Sida ku cad warbixinadii ay carruurta bixiyeen, Bikradda Maryan, oo loo aqoonsaday Marwadeenna Faadumo, ayaa u muuqatay iyaga maalinta 13aad ee bil kasta laga bilaabo Maay ilaa Oktoobar 1917.

Intii lagu jiray muuqashadii ugu dambaysay ee 13-kii Oktoobar, 1917, tobannaan kun oo qof ayaa isugu yimid Cova da Iria, agagaarka Fatima, iyadoo filayay inay markhaati ka noqdaan mucjiso sida ay carruurta sii sheegeen. Sida ay markhaatiyaashu sheegeen, qorraxdu waxay u muuqatay inay midabbo beddesho, rogrogmato, oo cirka ku dheesho. Dhacdadan waxa loo yaqaanay Mucjisadii Qorraxda ama Mucjisadii Fatima.

Mucjisadii Faadima waa dhacdo weyn oo muhiim ah taariikhda iyo cibaadada Kaatooligga, waxaana sannadihii la soo dhaafay laga sameeyey daraasad badan, dood badan, iyo fasiraad diineed oo fara badan. Dhacdooyinkii ka dhacay Faadima waxay raad waara ku yeesheen cibaadada dadweynaha, daacadnimada Maryan, iyo fasiraadda mawduucyada aakhirooyinka la xiriira ee gudaha Kaniisadda Kaatooligga.

Kacaankii Bolshevik wuxuu ka dhacay Ruushka 7 Noofambar 1917, markii xooggagii Bolshevik, oo uu hoggaaminayay Vladimir Lenin iyo Xisbiga Bolshevik, ay la wareegeen dhismayaashii muhiimka ahaa ee dawladda iyo kaabayaashii Petrograd (hadda Saint Petersburg). Dhacdadan waxay calaamad u ahayd gunaanadka Kacaankii Ruushka ee 1917, kaas oo ku billowday Kacaankii Febraayo horaantii sannadkaas, kaas oo horseeday in Tsar Nicholas II uu ka tanaasulo

carshiga iyo in la dhiso dawlad ku-meel-gaar ah.

Intii lagu jiray Kacaankii, Bolsheviyiintu si guul leh ayey u rideen dowladdii ku-meelgaarka ahayd, waxayna dhiseen xukunkii Soofiyeedka ee Ruushka. Bolsheviyiintu waxay ku dhawaaqeen dhismaha dawlad hantiwadaag ah, waxayna bilaabeen hirgelinta barnaamijkoodii kacaanka, oo ay ka mid ahaayeen qaranaynta warshadaha, dib-u-qaybinta dhulka, iyo ka bixitaanka Ruushka ee Dagaalkii Koowaad ee Adduunka. Kacaankii Oktoobar ugu dambayntii wuxuu horseeday abuuritaanka Midowgii Soofiyeeti, wuxuuna yeeshay cawaaqib aad u qoto dheer oo baaxad weyn leh oo ku yimid Ruushka iyo dunidaba, isaga oo qaabeeyey jihadii taariikhda qarnigii 20aad.

Ciise wuxuu dhammaadka ku muujinayaa bilowga, oo si si buuxda loogu arko boqorka woqooyi iyo boqorka koonfureed ee maalmaha ugu dambeeya, waxaa lagama maarmaan ah in la fahmo bilowgooda. Boqorradii dhabta ahaa ee koonfureed iyo woqooyi ee lagu aqoonsaday Daniel cutubka kow iyo tobnaad waxaa lagu qeexaa inay yihiin awoodda maamusha dhulka dhabta ah ee Masar sida boqorka koonfureed, iyo awoodda maamusha deegaanka juqraafiyeed ee dhabta ah ee la xiriira Baabuloon sida boqorka woqooyi.

Waxsii sheegistii tooska ahayd waxay u gudubtay waxsii sheegis ruuxi ah wakhtigii iskutallaabta, markii reer binu Israa'iilkii hore ee tooska ahaa ay u gudbayeen reer binu Israa'iilka casriga ah ee ruuxiga ah. Roomii jaahilka ahayd ee tooska ahayd waxay ku tuntay Yerusaalementii tooska ahayd saddex sano iyo badh oo toos ah laga bilaabo 67 AD ilaa 70 AD, Roomii baadariga ahayd ee ruuxiguna waxay ku tuntay Yerusaalementa ruuxiga ah saddex sano iyo badh oo ruuxi ah.

Baabuloonka ruuxiga ah waxaa lagu aqoonsaday Muujintii cutubka toddoba iyo tobnaad sida dhillada sino la gasha boqorrada dhulka. Masar ruuxiga ahna waxaa lagu aqoonsaday Muujintii cutubka kow iyo tobnaad inay tahay Faransiiska aan Ilaah rumaysnayn. Muuqaalka casriga ah ee boqorka woqooyi ee ruuxiga ah, kaas oo helay dhaawiciisii dilka ahaa wakhtigii dhammaadka sannadkii 1798, dabadeedna ka aarguday muuqaalka casriga ah ee boqorka koonfureed ee ruuxiga ah wakhtigii dhammaadka sannadkii 1989, labadaba waxaa lagu metelay aayadda afartanaad ee Daanyeel kow iyo tobnaad. Labada quwadoodba asalkooda muuqaalka maalmaha ugu dambeeya waxay ka soo bilowdaan xilligii 1917 ilaa 1918, kaas oo ah isla muddadii jiilka tanaasulka ee labada gees ee bahalka dhulka. Bilowgaas waa in la garto si dhammaadyada si sax ah loogu dabaqo. Bilowga boqorrada woqooyi iyo koonfureed ee maalmaha ugu dambeeya labaduba wuxuu ka bilaabmaa Kacaankii Faransiiska.

Qarnigii lix iyo tobnaad Dib-u-habayntii, iyadoo Kitaab furan u soo bandhigaysay dadka, waxay doonaysay in loo oggolaado gelitaan dhammaan waddammada Yurub. Qaar ka mid ah quruumaha ayaa ku soo dhoweeyey farxad, iyadoo u arkayay sidii rasuul Samo ka yimid. Dalal kale, baabtiisnimadu waxay si weyn ugu guulaysatay inay ka horjoogsato gelitaankeeda; iftiinkii aqoonta Kitaabka, oo leh saameyntiisa kor u qaadda, na waxaa ku dhowaad gebi ahaanba laga reebay. Hal waddan, in kastoo iftiinku galay, haddana gudcurku ma uu garan. Qarniyo badan runta iyo qaladku waxay u halgameen cidda talada yeelanaysa. Ugu dambayntii sharkii ayaa guulaystay, runtii Samadana dibadda ayaa loo tuuray. "Oo xukunkani waa kan, in nuurku dunida yimid, dadkiina waxay gudcurka ka jeclaadeen nuurka." Yooxanaa 3:19. Qaranka waxaa loo daayay inuu goosto natiijooyinka jidkii ay iyadu dooratay. Xakamayntii

Ruuxa Ilaah ayaa laga qaaday dad quudhsaday hadiyadda nimcadiisa. Sharkii waxaa loo oggolaaday inuu bislaado. Dunida oo dhammuna waxay aragtay midhaha diidmada ula kac ah ee iftiinka.

“Dagaalkii ka dhanka ahaa Kitaabka Quduuska ah ee qarniyo badan laga sii waday Faransiiska wuxuu ku dhammaaday muuqalladii Kacaanka. Qaraxaasi cabsi badnaa wuxuu ahaa oo keliya natiijadii sharci ahaan uga dhalatay cabburintii Rooma ku haysay Qorniinka. Wuxuu soo bandhigay tusaalihii ugu yaabka badnaa ee dunidu weligeed aragtay ee ku saabsan sida ay u hirgashay siyaasaddii baabbanimada—tusaale muujinaya natiijooyinkii ay waxbaristii Kaniisadda Roomaanka u sii jeedday in ka badan kun sannadood.”

“Caburintii Qorniinka inta lagu jiray muddadii sarrayntii baabbanimada waxaa sii sheegay nebiyadii; Muujiyuhuna wuxuu kaloo tilmaamayaa natiijooyinkii argagaxa lahaa ee ka dhalan lahaa, gaar ahaan Faransiiska, ka amar-qaadashadii ‘ninka dembiga.’” *The Great Controversy*, 265, 266.

Kacaankii Faransiiska waxa uu ka dhashay cabburintii Qorniinka “intii lagu jiray muddadii sarreynta baabbanimada.” Dhalashadii cawaannimada, taas oo noqon lahayd cadawga ugu weyn ee baabbanimada, waxa keenay baabbanimada lafteedu. Kacaankii Faransiiska waxa uu dhacay 1789 ilaa 1799, hase ahaatee ruuxii kacaannimo ee cawaannimada ahaa ee ka bilaabmay Faransiiska waxa uu sii watay inuu ku fido Yurub oo dhan iyo wixii ka sii shisheeya. Boqol iyo siddeed iyo toban sano ka dib dhammaadkii kacaanka Faransiiska, Kacaankii Ruushka ayaa ka billowday Ruushka. Kacaankii cawaannimada ee ka bilaabmay Faransiiska waxa uu ku dhammaaday Ruushka, waxaana 1917 Ruushku noqday wakiilka nebiyadeed ee quruunta ay astaan u ahayd cawaannimada Masar. Awooddii masduulaagga ee loo metelay boqorka koonfureed waxay ka soo guurtay Faransiiska una guurtay Ruushka.

Kacaankii Faransiiska waxaa siyaasad ahaan iyo si nebiyad ah u matalayey Napoleon Bonaparte, waxaana macnahaas Napoleon u taagan yahay hoggaamiyihii ugu horreeyey ee qaran lagu aasaasay kacaan ay keentay cawaannimada Masar. Is-jecleysiga xad-dhaafka ah ee Napoleon waxaa si ku habboon ugu soo noqnoqda is-jecleysiga xad-dhaafka ah ee Putin.

Napoleon si qoto dheer buu uga war hayay awoodda sawirka iyo dacaayadda, sida uu sidoo kale Putin uga war hayo, kaas oo ahaan jiray sarkaal hore oo KGB ah. KGB-du waxay ku takhasustaa dacaayadda. Napoleon waxa uu adeegsaday sawir-gacmeedka muuqaalka ah sidii hab uu dadweynaha ugu muujiyo awooddiisa, quwaddiisa, iyo sawirka hoggaamineed ee uu lahaa. Waxa uu dalbaday sawirro ay ka sameeyaan qaar ka mid ah fannaaniintii ugu caansanaa xilligiisii, oo ay ku jiraan Jacques-Louis David, Antoine-Jean Gros, iyo Jean-Auguste-Dominique Ingres, iyo kuwo kale.

Sawirradani waxay muujiyeen Napoleon isaga oo ku jira qaabab iyo duruufo kala duwan, laga bilaabo sawirro rasmi ah oo dawladdeed ilaa muuqaallo ka dabacsan oo aan sidaas u rasmi ahayn. Waxay u adeegeen ma aha oo keliya xusuus-qorro shakhsiyeed oo Napoleon qudhiisu leeyahay, balse sidoo kale waxay ahaayeen aalado lagu faafiyo muuqaalkiisa iyo saamayntiisa gudaha dalka iyo dibaddaba. Putin isaguna shaqadaas la midka ah ayuu naftiisa u qabtay, isaga oo leh sawirro

tiro badan oo isaga ah oo ku jira duruufo la tartamaya kuwa saamaynleyda casriga ah ee Internetka.

Bilowgii Kacaankii Faransiiska, boqorkii, qoyskiisii, iyo shaqaalihiiisii waa la afgembiyey oo waa la dilay. Bilowgii Kacaankii Ruushka, Saarkii, qoyskiisii, iyo shaqaalihiiisii waa la afgembiyey oo waa la dilay. Kacaankii ka bilaabmay Faransiiska wuxuu ku dhammaaday Ruushka. Kacaanka Faransiisku waa mawduuca wax sii sheegidda ku jirta cutubka kow iyo tobnaad ee Muujintii, sidaas daraaddeed Kacaanka Faransiisku wuxuu hoos yimaadaa xeerarka fasiraadda wax sii sheegidda. Ciise had iyo goor dhammaadka wax wuxuu ku tusaaleeyaa bilowga wax, sidaas darteed Kacaankii Ruushku waa dhammaadka Kacaankii Faransiiska.

Vladimir Putin waxa uu u taagan yahay hoggaamiyihii ugu dambeeyey ee qaran lagu aasaasay kacaan lagu keenay cawaannimada Masar. Hoggaamiyihii ugu horreeyey ee Ruushka waxa uu ahaa Vladimir Lenin. Magaca “Vladimir” waa asal Slavic ah, wuxuuna ka kooban yahay laba qaybood: “vlad” iyo “mir.” “Vlad” waxa uu ka soo farcamay xididka Slavic ee “vladeti,” oo macnihiisu yahay “in la xukumo” ama in la adeegsado awood. “Mir” macnihiisu waa “adduun.” Vladimir-kii ugu horreeyey (Lenin) waxa uu tusaale u yahay Vladimir-ka ugu dambeeya (Putin), kaas oo sidoo kale uu tusaale u yahay hoggaamiyihii ugu horreeyey ee kacaankii cawaannimada (Napoleon).

Ka dib guuldarradii Napoleon ee Dagaalkii Isbahaysigii Lixaad iyo Heshiiskii Fontainebleau bishii Abriil 1814, wuxuu ka tanaasulay carshigii Faransiiska waxaana loo masaafuriyey jasiiradda Elba ee Badda Mediterranean-ka. Waxaa la siiyey madaxbannaani uu jasiiradda ku maamulo, waxaana loo oggolaaday inuu sii haysto cinwaanka Boqor, in kastoo awooddiisu aad u dhimnayd. Napoleon wuxuu Elba ku qaatay ku dhowaad toban bilood, muddadaas oo uu dejinayey qorshayaal uu dib ugu soo ceshado talada Faransiiska. Ka dib baxsashadiisii Elba iyo soo laabashadiisii koobnayd ee talada Faransiiska intii lagu jiray Boqolka Maalmood, Napoleon waxaa si go’aan leh loogu jabiyey Dagaalkii Waterloo bishii Juun 1815. Guuldarradan ka dib quwadihii Isbahaysigu, gaar ahaan Boqortooyada Ingiriiska, waxay go’aansadeen in laga hortago Napoleon inuu mar dambe wax dhibaato ah keeno. Sidaas darteed, mar kale ayaa la masaafuriyey, hase ahaatee markan waxaa loo diray jasiiradda fog ee Saint Helena ee Koonfurta Badweynta Atlaantik. Napoleon wuxuu noloshiisii hadhay ku qaatay masaafuris ku taal Saint Helena ilaa dhimashadiisii 1821.

Putin waa wakiil ka tirsan ilaalada duugga ah ee KGB. KGB-gu wuxuu ahaa hay’addii ugu weynayd ee amniga iyo sirtoonka ee Midowgii Soofiyeeti laga soo bilaabo 1954 ilaa kala diristiisii 1991. Waxay mas’uul ka ahayd amniga gudaha, ka-hortagga sirtoonka shisheeye, iyo ururinta xogta sirtoonka, gudaha iyo dibaddaba. KGB-gu waxa uu caan ku ahaa shabakadihiisa ballaadhan ee basaasiinta, hawl-galladiisa kormeerka, iyo doorkii uu ku ilaalinayay xukunka taliskii Shuuciga ee dadweynaha. Vladimir Putin wuxuu xubin ka ahaa KGB (Committee for State Security), oo ahayd hay’adda ugu weyn ee amniga iyo sirtoonka ee Midowgii Soofiyeeti.

Putin waxa uu ku biiray KGB sannadkii 1975 ka dib markii uu ka qalin-jebiyey Jaamacadda Dawladda ee Leningrad. Putin waxa uu u shaqaynayey KGB ilaa burburkii Midowgii Soofiyeeti sannadkii 1991, ka dibna waxa uu galay siyaasadda, ugu dambayntiina waxa uu noqday Madaxweynaha Ruushka sannadkii 2000. Asalkiisii KGB wuxuu saamayn weyn ku yeeshay

habkiisa xukunka iyo siyaasaddiisa arrimaha dibadda. Masaafurintii ugu horraysay ee Napoleon ee Jasiiradda Elba waxay metelaysaa taariikhda laga bilaabo 1991 ilaa sannadkii 2000, markaas oo falsafaddii KGB ay soo noqotay. Marka ugu dambaynta Putin laga adkaado, sida lagu metelay aayadaha saddex iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaad, guuldarradaas labaad (tii kowaadna ay ahayd 1989), waxaa lagu tusaaleeyey Waterloo iyo masaafurintii labaad ee Napoleon, halkaas oo uu ku dhintay.

Naabulyoon wuxuu papacy-ga gaadhsiiyey dhaawicii dilaaga ahaa sannadihii 1798 iyo 1799. Sannadkii 1799 Kacaankii Faransiiska wuxuu ku dhammaaday Faransiiska, laakiin markay ahayd 1917 wuxuu gaadhay Ruushka Kacaankii Bolshevik. Sannadkii 1917 mucjisdii Faadima waxay ka dhacday Boortaqiiska, waxaana saddexdii carruurta ahaa ee la sheegay inay la xidhiidheen Maryan iyo Yuusuf la siiyey saddex farriimood oo qarsoodi ah. Saddexda farriimood waxay qarsoodi ahaayeen macnaha ah in loo baahnaa in uu akhriyo oo keliya baadarigu, boqorka woqooyi. Farriimahaasi waxay baadariga farayeen inuu isugu yeedho kulan gaar ah hoggaamiyeyaasha Kaniisadda Kaatooligga, isla markaana uu qabto xaflad gaar ah si Ruushka—kaas oo sannadkii ka horreeyey uun noqday Ruush shuuci ah—loogu hibeeyo bikradda Maryan.

Farriimuhu waxay xambaarsanaayeen digniin ah in haddii baadarigu diido inuu fuliyo amarka ah in Ruushka loo hibeeyo Maryan, dunidu ay la kulmi doonto dagaal kale oo adduun (dagaalkii koowaad ee adduunka waxa uu dhammaan lahaa bisha xigta mucjisada ka dib). Farriimaha Faadima waxay noqdeen qaab-dhismeed loogu talagalay fasiraadda nebinnimada ee Kaatooligga muxaafidka ah. Waxay aqoonsadeen halgan ka dhex jira kaniisadda Kaatooligga oo u dhexeeya Kaatooligga muxaafidka ah, oo uu metelo Baadari Yooxanaa Bawlos II iyo shirkii koowaad ee Vatican, iyo Kaatooligga liberaalka ah oo uu metelo “baadariga woke” ee hadda jira iyo shirkii labaad ee Vatican.

Farriimaha Faadumo ku saabsan, “baadariga wanaagsan” wuxuu ahaa “baadariga cad,” halka “baadariga xun” uu ahaa “baadariga madow.” Baadariga wanaagsan, Baadari Yooxanaa Bawlos II, wuxuu ahaa baadargii muxaafidka ahaa ee u aqoonsaday Bikradda Faadumo inay tahay sanamkiisa hagaya, halka baadariga xunna uu yahay baadariga woke-ga ah, kaas oo isaguna diida farriin kasta oo ka timaadda waxa loogu yeedho bikradda Maryan. Marka aad booqato macbudka Faadumo ee Fatima, Portugal, marka aad soo gasho xarunta, albaabka laga galo waxaa la dhigay inta u dhexaysa laba taallo oo waaweyn, oo mid ka mid ahi yahay baadari madow dhinac, kan kalena yahay baadari cad dhinaca kale, sidaas darteedna u taagan halganka gudaha ah ee lagu aqoonsaday waxsii-sheegyada Faadumo.

Qodobka kale ee saddexda farriimood ee sirta ah ee Faadima waxay ahayd xoogga ay saareen dagaalka u dhexeeya Kaatooligga (boqorka woqooyi) iyo cawaanimada (boqorka koonfureed). Haddii aan la aqoonsan in dagaalka u dhexeeya Kaatooligga iyo Ruushka cawaanka ahi uu yahay mawduuc ka mid ah waxsii-sheegista Shaydaanka, taas oo hagta boqolley weyn oo ka mid ah Kaatooligga, way adag tahay—haddaanayba suurtagal ahayn—in la fahmo taageeradii ay kaniisadda Kaatooliggu siisay Jarmalkii Naasiga ahaa intii lagu jiray Dagaalkii Labaad ee Adduunka.

Dagaalkii Leningrad, oo socday laga bilaabo Sebtembar 8, 1941 ilaa Janaayo 27, 1944 intii lagu jiray Dagaalkii Labaad ee Adduunka, wuxuu ka mid ahaa go'doomintii ugu dheeraa uguna arxan darranaa taariikhda. Dagaalkii Stalingrad, oo dhacay laga bilaabo Agoosto 23, 1942 ilaa Febraayo 2, 1943, ayaa badanaa loo arkaa dagaalkii ugu dhiig daadashada badnaa uguna muhiimsanaa Dagaalkii Labaad ee Adduunka. Waxa uu sababay khasaare aad u baaxad weyn oo soo gaaray labada dhinacba, iyadoo qiyaasuhu muujinayaan in wadarta khasaaruhu ka badnaayeen 2 milyan, oo ay ku jiraan dhimasho, dhaawac, iyo askar la qabtay. Dagaalkii Stalingrad waxa kale oo uu astaan u noqday isbeddel weyn oo dagaalka ku yimid, maadaama uu horseeday guul decisive ah oo Soofiyeedku ka gaadheen Ciidanka Jarmalka isla markaana u gogol xaadhay guuldarradii ugu dambaysay ee Jarmalkii Naasiga ahaa.

Iyadoo aan la garanayn in dagaalkii Jarmalkii Naasiga ahaa kula galay Ruushka, gaar ahaan labadii dagaal ee hadda la soo xigtay, way adag tahay in la fahmo doorka Jarmalku ku lahaa sidii xulafu qarsoon ee Kaniisadda Katooliga. Haddii aan la fahmin saldhigyada dagaal ruuxi ah oo u dhexeeyey Katooligga—kaas oo uu kiciyey waxsii-sheegistii shaydaanniga ahayd ee Maryan tii Faadima—iyo cawaannimada Ruushka, dabadeedna Midowgii Soofiyeeti ee Shuuciga ahaa, waxaa seegmaya macquulka ka dambeeyey in Katooliggu si qarsoodi ah u qariyo dabadeedna u daadgureeyo dambiilayaashii dagaalka ee Naasiga ahaa dunida dacalladeeda ka dib Dagaalkii Labaad ee Adduunka. Naasiyiintu waxay ahaayeen ciidankii wakiilka u ahaa Katooligga halgankoodii ka dhanka ahaa Ruushka.

Waa sidaas caqligan nebiyadeed ah in Putin, oo ah madaxii Ruushka aan Ilaah-lahayn, uu ugu lug leeyahay dagaal ka socda Yukrayn, oo hoggaamiyayaasheeda si cad loogu yaqaan Naasiyiin. Ciidamada lugta ee dagaalkii Faadumo kula jirtay cawaannimada tan iyo Dagaalkii Labaad ee Adduunka iyo wixii ka dambeeyey waa faashiisamka iyo Naasiyaddu. Dabcan, inkasta oo xaqiiqadan ku saabsan hoggaamiyayaasha dawladda Yukrayn si wanaagsan loo diiwaangeliyey, haddana muuqaalka casriga ah ee Wasaaradda Reich ee Hitler ee Wacyigelinta Dadweynaha iyo Borobogaandada (warbaahinta waaweyn) ayaa qariyey xaqiiqooyinkan intii karaankooda ah.

Magaca “Ukraine” wuxuu ka soo farcamay erayga Slavic-ga ah ee “ukraina,” kaas oo macnihiisu yahay “dhul-xuduudeed” ama “cirifka.” Ereygan taariikh ahaan wuxuu tilmaami jiray gobolladii xuduudaha ahaa ee Kievan Rus’, oo ahaa dowladdii qarniyadii dhexe ee ka horraysay Ukraine-ta maanta jirta, isla markaana ku taallay isgoyska u dhexeeya Bariga Yurub iyo Eurasia. Taariikhda oo dhan, waxay u adeegtay meel ay ku kulmaan dhaqammo, ilbaxnimooyin, iyo boqortooyooyin kala duwan, oo ay ku jiraan Boqortooyadii Bizaantiin, Boqortooyadii Cusmaaniyiinta, Boqortooyadii Ruushka, iyo kuwo kale. Meesha istaraatiijiga ah ee ay ku taallay ayaa ka dhigtay gobol xuduudeed oo la kulmay isdhexgal dhaqameed, siyaasadeed, iyo milatari oo weyn. Intii lagu jiray xilligii qarniyadii dhexe, Ukraine waxay ahayd gobolka xuduudda ee Kievan Rus’, taas oo ahayd dowlad awood badan oo ka koobnayd qaybo ka mid ah Ukraine-ta maanta jirta, Ruushka, iyo Belarus. Sida Kievan Rus’ ay waqtigu gudbayay u fidaysay una soo ururaysay, xuduudaheeduna marar badan isu beddelayeen, Ukraine-na waxay sii ahaanaysay dacalka dawladda.

Burburkii Midowgii Soofiyeeti kaddib sannadkii 1989, sida ku xusan aayadda tobnaad, aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad waxay tilmaamayaan dagaal uu boqorka koonfureedku ku aar-gudanayo oo uu kaga adkaanayo boqorka waqooyi. Dagaalkaas waxaa lagu dagaallamay Rafiya, taas oo ahayd xuduuddii u dhexaysay dhulalka boqorka koonfureed iyo boqorka waqooyi.

Dagaalkii Raafiya, oo dhacay sannadkii 217 BC, magaciisu wuxuu ka yimid magaca magaalada u dhowayd halka dagaalku ka dhacay. Raafiya waxay ahayd magaalo ku taallay gobolka xeebeedka Falastiin qadiimiga ah, agagaarka xadka u dhexeeyey Boqortooyadii Masar ee Btolemaayiyiinta iyo Imbaraadooriyaddii Seleucid. Waqtigii dagaalka, xadka u dhexeeyey Boqortooyadii Masar ee Btolemaayiyiinta, oo uu xukumi jiray Boqor Btolemy IV Philopator, iyo Imbaraadooriyaddii Seleucid, oo uu xukumi jiray Boqor Antiochus III, wuxuu ku yaallay hareeraha Raafiya. Dagaalka waxaa lagu galay meel u dhow gobolkaas xadka ah, maadaama labada dhinacba ay doonayeen inay adkeeyaan gacan-ku-hayntooda dhulal istiraatiiji ah oo ku yaallay Levant.

Magaaladii qadiimiga ahayd ee Raphia waxay ku taallaa meel u dhow magaalada casriga ah ee Rafah. Rafah waa magaalo ku taalla koonfurta Marinka Qasa, taas oo ka mid ah dhulalka Falastiiniyiinta. Ka dib guushii Ptolemy ee Raphia sannadkii 217 BC, wuxuu bilaabay cadaadisyo ka dhan ah Yuhuudda Yerusaaalem, iyo weliba Masar. Guushu waxay ahayd mid muddo gaaban jirtay, wuxuuna la kulmay “Waterloo”-giisii, si loo yidhaahdo, saddexda aayadood ee xiga. Aayadda saddex iyo tobnaad, boqorkii woqooyi ee hore loo jabiyey ayaa soo noqda, aayadda shan iyo tobnaadna wuxuu ka adkaadaa boqorka koonfureed.

Guusha Putin ee Ukraine waxaa u badan tahay in Putin—oo ah sarkaal hore oo KGB ah kana takhasusay dacaayadda—uu u adeegsan doono inuu bannaanka keeno xididdada Naasinnimada ee hoggaanka Ukraine, iyo sidoo kale inuu kashifo kuwa ku jira dunida Galbeedka ee taageeray taliskaas damac dhaqaale awgiis; waxaana shaki la’aan sidoo kale la kashifi doonaa xarumaha madow ee qarsoon iyo shaybaarrada bayoolojiga ee ay adeegsadaan kuwa caalamiyeynta wada, kuwaas oo lagu maalgeliyey lacagta canshuur-bixiyeyaasha Maraykanka.

Muujiinnadaasu waxay baabi’in doonaan qodobada hadalka ee hadda jira ee caalamiyiinta adduunka, iyo weliba afhayeenada xisbiga Dimuqraadiga ee Maraykanka. Guushaas uu Putin gaadho waxay siin doontaa awoodda loo igmaday Madaxweynaha siddeedaad, kaas oo ka mid ah toddobada, inuu qaato kaalintiisa isagoo ah kali-taliye nebiyadeedka ah ee taariikhda soo gala wax yar ka hor aayadda lix iyo tobnaad; aayadda lix iyo tobnaaduna waa sharciga Axadda ee dhowaan imanaya.

Aayadda saddex iyo tobnaad, boqorka woqooyi wuxuu mar kale isu ururiyaa ciidankiisa, aayadda afar iyo tobnaadna Roomaankii jaahilka ahaa ayaa markii ugu horraysay taariikhda lagu soo bandhigayaa, in kastoo aan weli ahayn boqorka woqooyi. Halkaas waxaa lagu aqoonsaday inuu yahay astaanta “xoojisa riyada”, iyo quwadda isa sarraysiisa dabadeedna dhacda. Ka dib guushii Putin ee dagaalka Ukraine, baadarinimadu waxay bilaabi doontaa inay isa sarraysiiso oo gasho siyaasadda dunida, wax yar ka hor sharciga Axadda ee aayadda lix iyo tobnaad.

Kacaankii Faransiiska, iyo xidhiidhkiisa Kacaankii Ruushka; Napoleon iyo Putin; mucjisiidii Fatima, iyo saddexdeeda qarsoodi; isbahaysigii qarsoonaa ee u dhexeeyey Vatican-ka iyo Hitler,

isbahaysigii qarsoonaa ee u dhexeeyey Vatican-ka iyo Reagan, dhammaantood waa “giraangirooyin” nebiyadeed oo isugu yimaada taariikhda aayadaha kow iyo tobnaad ilaa shan iyo tobnaad, kuwaas oo dhaca inta lagu jiro taariikhda laga bilaabo Sebtembar 11, 2001 ilaa sharciga Axadda ee Maraykanka. Waxay ahayd muhiim in la bixiyo soo koobid gaaban oo ku saabsan “giraangirooyinkan” nebiyadeed ka hor intaan u gudbin aayadda tobnaad.

Maqaalka soo socda waxa laga soo qaatay “NBC News,” oo ah waxa ugu sarreeya ee loo yaqaan “Main Stream Media,” halka “MSM”-kuna uu yahay nooca casriga ah ee mashiinkii dacaayadda Hitler ee Dagaalkii Labaad ee Adduunka. Dabcan maqaalku waa mid ka soo horjeeda Putin, ka soo horjeeda Ruushka, isla markaana taageersan Ukraine, laakiin taasi ma aha qodobka. Annaga oo ah muwaadiniinta boqortooyada jannada, dadkii Ilaah waa inayan taageerin dhinacna hawl Shaydaani ah, dagaal kastana waa hawl Shaydaani ah.

Ujeeddada maqaalkani waa in fursad loo siiyo kuwa aan aqoon u lahayn dagaalka nebiyadeed ee u dhexeeya Kaatooligga (boqorka woqooyi) iyo cawaannimada (boqorka koonfureed), iyo xaqiiqda ah in dagaalka u dhexeeya labadaas quwadood ee nebiyadeed, Naasinnimada loo adeegsaday ciidan wakiil u ah Kaatooligga (sida Maraykankana loo adeegsaday 1989). Ardayda wax sii sheegidda waa inay haystaan caddayn ku filan oo ay ku gartaan in taariikhda asalka ah ee Dagaalkii Labaad ee Adduunka, iyo tii Dagaalkii Qaboobaa, lagu metelay dagaalka hadda ka socda Yukrayn, iyada oo uu fulinayo aayadaha kow iyo tobnaad iyo laba iyo tobnaad ee cutubka kow iyo tobnaad ee Daanyeel.

“Dhacdooyin taariikheed, oo muujinaya dhammaystirka tooska ah ee wax sii sheegidda, ayaa dadka hortooda la dhigay, waxaana wax sii sheegidda loo arkay inay tahay sawir tusaaleed oo muujinaya dhacdooyinka u sii socda dhammaadka taariikhda dhulkan.” Selected Messages, book 2, 102.

Maqaalka NBC News: “Dhibaataada Naasinnimada ee Ukraine waa dhab, in kastoo sheegashada Putin ee ‘ka sifaynta Naasinnimada’ aysan sidaan ahayn”

Qalloocyo badan oo Madaxweynaha Ruushka Vladimir Putin uu sameeyey si uu ugu cudurdaarto weerarka Ruushku ku qaaday Ukraine, waxa laga yaabaa in kan ugu yaabka badani uu yahay sheegashadiisa ah in tallaabadaas loo qaaday si dalka iyo hoggaankiisa “looga nadiifiyo Naasiyiinta.” Isaga oo daliilkiisa u samaynaya gelitaanka dhulka deriskiisa isagoo wata taangiyo gaashaaman iyo diyaarado dagaal, Putin waxa uu sheegay in tallaabadaasi loo qaaday “si dadka loo ilaaliyo” kuwaas oo “lagu hayey handadaad iyo xasuuq,” iyo in Ruushku “ku dadaali doono ka dhigista Ukraine mid ka caaggan ciidan iyo ka nadiifsan Naasiyiin.”

Falalka wax burburiya ee Putin — oo ay ka mid tahay baabi’inta bulshooyinka Yuhuudda — waxay si cad u muujinayaan inuu been sheegayo marka uu yidhaahdo ujeeddadiisu tahay inuu daryeelo wanaagga cid kasta.

Marka dusheeda laga eego, aflagaaddada Putin waa wax aan caqli gal ahayn, ugu yaraan sababta oo ah Madaxweynaha Yukrayn Volodymyr Zelenskyy waa Yuhuudi, wuxuuna sheegay in xubno ka mid ah qoyskiisa la dilay intii lagu jiray Dagaalkii Labaad ee Adduunka. Sidoo kale ma jirto wax caddayn ah oo muujinaysa in dilal wadareed oo dhowaan dhacay ama

sifayn qowmiyadeed ay ka socdaan Yukrayn. Intaa waxaa dheer, ku tilmaamidda cadawga Naasiyiin waa xeelad siyaasadeed oo caadi ka ah Ruushka, gaar ahaan marka ay ka timaaddo hoggaamiye jecel ololeyaasha marin-habaabinta oo doonaya inuu kiciyo dareenka aargoosiga qaran ee ka dhanka ah cadawgii Dagaalkii Labaad ee Adduunka si uu qabsasho ugu marmarsiiyoodo.

Laakiin inkasta oo Putin ku hawlan yahay dacaayad, haddana sidoo kale waa run in Ukraine ay leedahay dhibaato Naasi ah oo dhab ah — tii hore iyo tan haddaba jirta labadaba. Falalka halligaadda leh ee Putin — oo ay ku jirto burburinta bulshooyinka Yuhuudda — waxay si cad u muujinayaan inuu been sheegayo marka uu yidhaahdo ujeeddadiisu tahay inuu sugo daryeelka ama wanaagga qof kasta. Hase yeeshee, sida ay muhiim u tahay in calanka jaallaha iyo buluugga ah laga difaaco gardarrada arxan daran ee Kremlin-ka, waxay noqon lahayd dayac khatar ah in la inkiraa taariikhda naceybka Yuhuudda ee Ukraine iyo iskaashigii ay la lahayd Naasiyiintii Hitler, iyo weliba qaabilaadda dambe ee garabyada neo-Naasi ee meelo qaarkood.

Maxaa Yukrayniyiinta cararaya looga hadlayaa naxariis sidan u weyn leh? Waa caddaan.

Habeenkii Dagaalkii Labaad ee Adduunka ka horreeyey, Ukraine waxay hoy u ahayd mid ka mid ah bulshooyinkii Yuhuudda ee ugu waaweynaa Yurub, iyadoo qiyaasuhu gaadhayeen ilaa 2.7 milyan, taas oo ahayd tiro aad u layaab leh marka la eego taariikhda dheer ee dhulkaasi ku lahaa nacaybka Yuhuudda iyo xasuuqyadii pogrom-yada. Dhammaadkii, in ka badan kala badhkood way halligmeen. Markii ciidammada Jarmalku qabsadeen Kyiv sannadkii 1941, waxaa lagu soo dhaweeyey boorar ay ku qoran yihiin “Heil Hitler.” Wax yar ka dib, ku dhowaad 34,000 oo Yuhuud ah — iyo sidoo kale Roma iyo “kuwa kale ee aan la doonayn” — ayaa la ururiyey oo loo kaxeeyey bannaano ka baxsan magaalada iyada oo lagu marin habaabinayo dib-u-dejin, hase ahaatee si loo xasuuqo waxa markii dambe loo yiqiin “Holocaust by bullets.”

Dooxada Babyn Yar waxay sii wadday inay buuxsanto iyada oo noqotay xabaal-wadareed muddo laba sano ah. Iyadoo lagu dilay halkaas ilaa 100,000 oo qof, waxay noqotay mid ka mid ah goobihii keliya ee ugu waaweynaa ee xasuuqa Holocaust ka dhacay meel ka baxsan Auschwitz iyo xeryaha kale ee dhimashada. Cilmi-baarayaashu waxay xuseen doorkii muhiimka ahaa ee dadka deegaanka ay ka qaateen fulinta amarradii dilka ee Naasiyiinta ee goobtaas.

Maalmahan, Yukrayn waxaa ku nool inta u dhexeysa 56,000 ilaa 140,000 oo Yuhuud ah, kuwaas oo ku naaloonaya xorriyado iyo ilaalin aan awoowayaashood weligood malayn karin. Taas waxaa ka mid ah sharci la cusboonaysiiyey oo bishii hore la ansixiyey, kaas oo dembi ka dhigaya falalka Yuhuud nacaybka ah. Nasiibdarro, sharcigaas waxaa loogu talagalay in wax looga qabto koror muuqda oo ku yimid muujinta dadweynaha ee nacaybka iyo eexda, oo ay ku jiraan burburin lagu xardhay astaamaha swastika ee sunagogyada iyo xusuus-qorka Yuhuudda, iyo socod-maryaadyo argagax leh oo ka dhacay Kyiv iyo magaalooyin kale kuwaas oo lagu ammaanayey Waffen SS.

Horumar kale oo cabsi leh, sannadihii u dambeeyey Ukraine waxay dhistay taallooyin aad u tiro badan oo lagu maamuusayo waddaniyiin Yukrayniyaan ah, kuwaas oo dhaxalkoodu ku sumoobay diiwaankooda aan muran geli karin ee ahaa wakiillo u adeegay Naasiyiinta. Wargeyska Forward ayaa diiwaangeliyey qaar ka mid ah kuwaas la nacaybka mudan, oo ay ku jiraan Stepan Bandera, hoggaamiyihii Ururka Waddaniyiinta Yukrayn (OUN), kaas oo taageerayaashiisu u shaqayn jireen sidii xubno maleeshiyaad maxalli ah oo ka tirsan SS iyo ciidanka Jarmalka. “Ukraine waxay leedahay dhowr iyo toban taallo iyo daraasiin magacyo jidad ah oo ammaana la-shaqeeyahan Naasiga ah, kuwaas oo ku filan in loo baahdo laba bog oo Wikipedia ah oo kala duwan,” ayuu qoray Forward.

Mid kale oo si joogto ah loo maamuuso waa Roman Shukhevych, oo loo xurmeeyo halyey xorriyadeed oo Yukreeniyaan ah, balse sidoo kale ahaa hoggaamiyihii cutub boolis kaabayaal ah oo Naasi ah oo aad looga cabsan jiray, kaas oo Forward ay tilmaamayso in uu “mas’uul ka ahaa gawraca kumannaan Yuhuud ah iyo ... Booliis.” Taallooyin ayaa sidoo kale loo taagay Yaroslav Stetsko, oo mar ahaa guddoomiyihii OUN, kaas oo qoray: “Waxaan ku adkaysanayaa dabar-goynta Yuhuudda ku nool Yukreyn.”

Kooxo midigta-fog ayaa iyaguna helay miisaan siyaasadeed tobankii sano ee la soo dhaafay, mana jiro mid ka argagax badan Svoboda (oo hore loo oran jiray Xisbiga Bulshada-Qaran ee Yukrayn), kaas oo hoggaamiyihiiisu ku andacooday in dalka ay maamusho “maafiyada Muscovite-Yuhuudda,” halka ku-xigeenkiisuna uu adeegsaday aflagaaddo nacaybka Yuhuudda xanbaarsan si uu ugu tilmaamo atariishada Yuhuudda ah ee ku dhalatay Yukrayn, Mila Kunis. Sida laga soo xigtay Foreign Policy, Svoboda waxay dirtay dhowr xubnood Baarlamaanka Yukrayn, oo uu ku jiro mid ku tilmaamay Holocaust-ka “waqti ifaya” taariikhda aadanaha.

Sidaas oo kale oo welwel leh, neo-Naasiyiintu waxay ka mid yihiin qaar ka mid ah safafka sii kordhaya ee guutooyinka mutadawiciinta ee Ukraine. Waxay ku adkaadeen dagaalka ka dib markii ay galeen qaar ka mid ah dagaalladii waddooyinka ee ugu adkaa ee ka dhanka ahaa gooni-u-goosatada ay Moscow taageerto ee bariga Ukraine, kuwaas oo dhacay kaddib duullaankii Crimea ee Putin sannadkii 2014. Mid ka mid ah waa Guutada Azov, oo uu aasaasay nin si cad u qirta sarraynta caddaanka, kaas oo ku dooday in ujeeddada qaran ee Ukraine ay tahay in dalka laga sifeeyo Yuhuudda iyo jinsiyadaha kale ee uu u arkay kuwo ka hooseeya. Sannadkii 2018, Kongareeska Maraykanku wuxuu shardiyeeyay in gargaarkiisa Ukraine aan loo adeegsan karin “in lagu bixiyo hub, tababar ama kaalmo kale Guutada Azov.” Si kastaba ha ahaatee, Azov hadda waa xubin rasmi ah oo ka tirsan Ilaalada Qaranka ee Ukraine.

Hubaal, waxba oo ka mid ah xaaladdan murugada leh cudurdaar uma noqonayso silicii ku habsaday reer Yukrayn toddobaadyadii la soo dhaafay — mana badna in Putin uu midkoodna ku kallifmay markii uu duullaankiisa bilaabay. Runtii, sababta Putin awgeed, Yuhuudda ku nool Odessa, Kharkiv iyo magaalooyin kale oo bari ku yaal waxay ku sugan yihiin dhibaato aad u daran. In kastoo qaar badani magan u galeen sunagogyada maxalliga ah iyo xarumaha Yuhuudda, qaar kalena waxay u qaxeen dalal shisheeye, oo ay ku jirto Israa’iil, taas oo ku boorrisay dhammaan Yuhuudda inay ka baxaan Yukrayn.

Awoowayaashayga qudhoodu waxay ku qasbanaadeen inay ka cararaan galbeedka Yukrayn si ay uga baxsadaan silcinta, waana arrin murugo leh in la arko wareeggan oo sii socda. Haddii dalku u burburo fowdo iyo kacdoon hubaysan, Yuhuuddu mar kale waxay khatar uga iman kartaa qaar ka mid ah muwaadiniintooda. In aan la qiran hanjabaaddan waxay ka dhigan tahay in wax yar la qabanayo si looga hortago.

Laakiin xataa haddii qaybo ka mid ah dalka ay ku dhex milmeen mid ka mid ah dhaqdhaqaaqyadii taariikhda ugu karaahiyada badnaa, haddana la safnaanshaha Ukraine shaki la'aan waa mawqifka sharafka leh ee la gudboon in laga qaato riwaayaddan. Haatan, maalin kasta oo Putin sii xoojiyo weerarkiisa ka dhanka ah shacabka Ukraine isagoo wata hagar la'aanta gubidda dhulka, way adag tahay inaan la garan cidda run ahaantii mudan erayga N-word.

Allen Ripp, Maarso 5, 2022 – Xigasho

Waxaan daraasaddan ku sii wadi doonnaa maqaalkeenna xiga.

“Kuwa aan xusuusan karin wixii hore waxaa lagu xukumay inay ku celiyaan.” George Santayana.

“Wax kasta oo Ilaah taariikhda waxsii sheegidda ku cayimay in waagii hore la oofiyo waa la oofiyey, oo wax kasta oo weli iman doonaana si nidaamkiisa ah way u iman doonaan. Daanyeel, nebiga Ilaah, meeshiisii buu taagan yahay. Yooxanaa meeshiisii buu taagan yahay. Muujintii dhexdeeda Libaaxa qabiilka Yahuudah wuxuu ardayda waxsii sheegidda u furay kitaabka Daanyeel, sidaas darteedna Daanyeel meeshiisii buu taagan yahay. Wuxuu sidaa markhaatifurkiisa, kaas oo ah wixii Rabbigu ugu muujiyey riyo ku saabsan dhacdooyinka waaweyn oo murugada leh, kuwaas oo ay tahay inaynu ogaanno innagoo taagan marinka ugu horreeya ee oofintooda.”

“Taariikhda iyo waxsii sheegista dhexdeeda, Erayga Ilaah wuxuu sawirayaa halganka dheer ee sii socday ee u dhexeeya runta iyo qaladka. Halgankaasu weli wuu socdaa. Waxyaalihii hore u jirey waa la soo celin doonaa. Murannadii hore dib baa loo soo noolayn doonaa, oo aragtiyo cusubna si joogto ah ayay u soo bixi doonaan. Laakiin dadka Ilaah, kuwaas oo rumaysadkooda iyo rumoobidda waxsii sheegista kaga qaatay qayb ku saabsan ku dhawaaqidda farriimaha malaa'igta koowaad, labaad, iyo saddexaad, waxay garanayaan meesha ay taagan yihiin. Waxay leeyihiin waayo-aragnimo ka qaalisan dahab saafi ah. Waxaa waajib ku ah inay u adkaystaan sida dhagax weyn, iyagoo bilowgii kalsooni ay lahaayeen u haya si aan leexleexad lahayn ilaa dhammaadka.” Selected Messages, book 2, 109.